

Christiansø.

16 kilometer øst for Gudhjem ligger øgruppen Ertholmene, ofte kaldt Christiansø, eftersom den største af øerne er opkaldt efter Christian V, der grundlagde fæstningen i 1684.

Her findes ”Verdens Ende”, ”Månen” og ”Jomfrugalge” og selv om de mærkelige stednavne er helt naturlige for de 100 faste beboere, så er øernes miljø alt andet. Det er nemlig enestående og findes ikke tilsvarende andre steder i verden. Alt er ligesom dengang fæstningen blev anlagt, og der er heller ingen nye bygninger og andre moderne ting, som kan spolere idyllen.

Derfor har de gamle huse, mure og bastioner deres helt eget liv.

Men også naturen er anderledes.

På skærene flokkes store kolonier af alke og lomvier og nede i vandet tumler store gråsæler sig. Der er mange små vandhuller med sjældne salamandre, og mystiske kvæk fra den store latterfrø. En art der ikke findes andre steder i Danmark.

Der er også mange blomster. Gamle lægeplanter vokser ved siden af ligeså gamle kulturplanter. Og så er der istidsrelikterne – planter fra nordiske egne, som har vokset på skærene siden istiden ophørte.

Ethvert menneske burde mindst en gang i deres liv besøge Christiansø. Men pas alligevel på. Besøget kan ende med at blive en besættelse, der kun kan opfyldes med næste besøg.

Og man kan bo på kroen.

Om natten går man tur i måneskin, og blive ledsaget af fyrets roterende blink. Måske er der tågeagtige skikkelser undervejs, og måske høres sagte klagende råb eller raslen af lænker.

Herregud. Det er bare døde straffefanger. Men der kan også høres en harmonika i det fjerne, og man går efter lyden. Så ser man de kulørte lamper over fliserne på kroen og latter og grin fra folk der danser. Og dansen fortsætter til nat bliver morgen og det er ”Ud på flisen Karoline”.

Sådan er Christiansø også.

Hvis Christiansø ikke er ”Verdens ende” – må den være verdens navle.

Historien er farverig.

Den begyndte faktisk i Roskilde ved freden i 1658. Danmark blev tvunget til at aflevere sine besiddelser øst for Øresund til svenskerne. Det var Skåne, Halland, Blekinge – og Bornholm. På Bornholm kom der en opstand, som endte med at øen kom tilbage til Danmark. Da man senere erfarede, at svenskerne ville flytte deres flådebase fra Stockholm til Karlskrona, skulle man finde et sted i Østersøen for at kunne holde øje med svenskerne. Bornholm havde dengang ingen havne. Men på nogle små ubeboede skær nordøst for Gudhjem var der egnede forhold.

I juni 1684 ankom to kompagnier norske soldater. Lederen af dem var fæstningsingeniøren Anton Coucheron, og hurtigt blev grundstenen til Store Tårn lagt, og man kaldte stedet Christiansø.

Der kom medhjælpere fra Bornholms militær, og straffefanger fra fængsler i København, som blev sejlet hertil for som slaver at anlægge mure, bastioner og huse. Alle byggesten var granit fra øerne. Til gengæld kom jorden fra Bornholm.

Der kom senere endnu flere soldater og 1789 blev der bygget en stor kaserne af mursten fra det nedlagte Hammershus på Bornholm. Under den engelske krig fungerede øerne som en stor kaper rede, og efteråret 1808 lå der mange kaperede engelske skibe i den lille havn. Derfor angreb den engelske flåde øerne og for første – og eneste gang var der krig.

Danmarks første politiske fængsel blev bygget på Frederiksø i 1825.

Men trods alt fungerede fæstningen dårligt, og efter en fredsaftale med svenskerne blev Christiansø helt opgivet af admiralerne i København. Det skete året 1855.

Bagefter fik soldaterne og deres familier ordre om bortrejse. Nogle enkelte blev tilbage for at passe fyret. Men det fortrød forsvarsministeriet og 1865 blev der givet tilladelse til de måtte vende tilbage, og frit overtage kasernes lejligheder. Men de skulle ernære sig selv som fiskere.

Værd at vide:

Der lever i dag ca. 100 personer fast på øerne. Den øverste myndighed under Forsvarsministeriet er øens Administrator. Der er skole, læge, købmand og kro og dermed offentlige arbejdspladser, men kun en erhvervsfisker tilbage. På Christiansø betales ikke Kommuneskat, kun skat til Staten. Om sommeren er der daglige afgang fra Gudhjem og Allinge, og postbåden Peter sejler hele året. Christiansø bliver besøgt af omkring 70.000 turister om året.

Tekst/foto: Søren P. Sillehoved